

Warszawa, 24 stycznia 2019 r.

Komunikat FOR 2/2019: Postępuje monopolizacja rynku energii

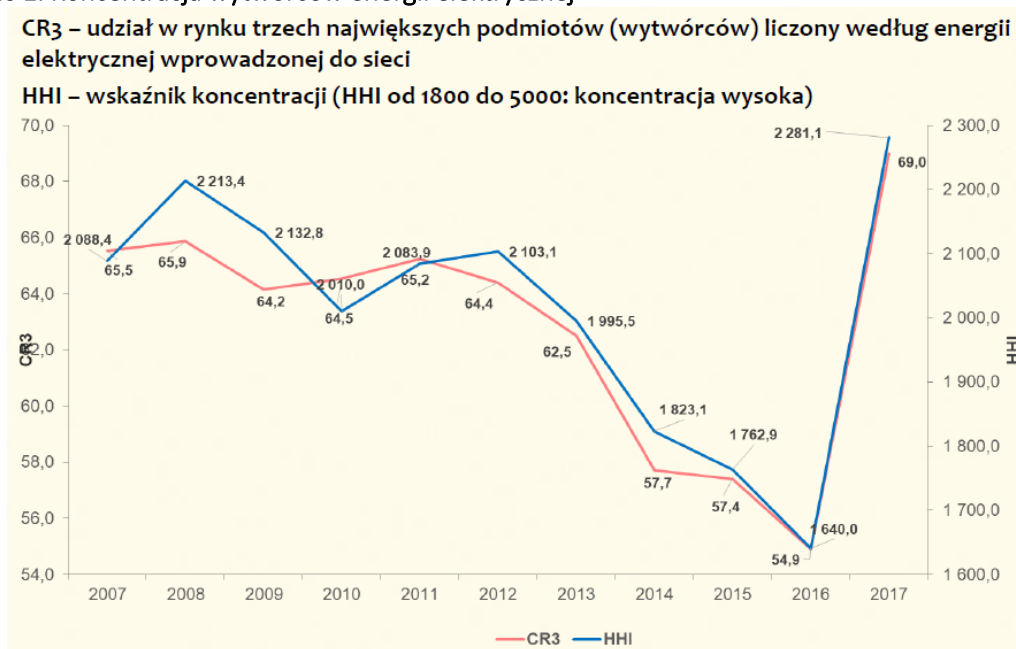
- 19 grudnia ub.r. Prezes Urzędu Regulacji Energetyki wszczął postępowanie wyjaśniające w sprawie gwałtownego wzrostu cen energii. Pozostaje pytanie, na ile ten wzrost wynika z postępującej monopolizacji sektora przez państwowe koncerny.
- URE wskazuje na skokowy wzrost koncentracji energetyki, który odwrócił trend dekoncentracyjny z ostatniej dekady. W 2017 roku udział w rynku trzech największych podmiotów (wszystkie kontrolowane przez państwo) wzrósł z 54,9% do 69% – najwyższego udziału przynajmniej od dekady. Pod hasłem „repolonizacji” państwowe koncerny ze wsparciem rządu wykupują aktywa inwestorów zagranicznych i zwiększają swoją siłę monopolistyczną.
- URE wskazuje, że niedawny wzrost cen energii nie jest wyłącznie efektem wzrostu ceny węgla kamiennego i kosztów uprawnień do emisji CO₂. Cena energii elektrycznej po wyłączeniu kosztu węgla i pozwoleń CO₂ na Towarowej Giełdzie Energii wzrosła skokowo w okresie po 1 września 2018 roku do dwukrotności ceny z lat poprzednich. Eksperti branżowi są podzieleni w kwestii, na ile jest to wpływ rosnącej monopolizacji – podobny wzrost miał w tym czasie miejsce również w innych krajach Unii Europejskiej. Jednak nawet gdyby okazało się, że ostatni wzrost cen nie był spowodowany rosnącą siłą monopolistyczną, to w przyszłości należy się spodziewać, że państwowe firmy będą wykorzystywały swoją pozycję.
- Państwowa własność przedsiębiorstw zawsze stwarza konflikt interesów, stawiając państwo jednocześnie w roli tworzącego reguły funkcjonowania rynku i właściciela działających na nim firm. Ten konflikt nie jest całkowicie eliminowany przez istnienie niezależnego URE. Przykład wpisania Engie i EDF na listę spółek strategicznych przez ministra Tchórzewskiego, prawdopodobnie w celu uzyskania prawa weta przy sprzedaży ich aktywów, czy wprowadzone przez parlament zmiany we wzorze opłaty zastępczej, mające chronić państwowe spółki energetyczne przed skutkami wcześniej podpisanych kontraktów na zakup zielonych certyfikatów, pokazują dobitnie, że rządzące PiS faworyzuje państwowe spółki energetyczne.

Wszczynając postępowanie wyjaśniające w sprawie wzrostu cen energii, Urząd Regulacji Energetyki opublikował materiał pt. "Sytuacja na rynku energii elektrycznej. Możliwe przyczyny", na podstawie którego powstał niniejszy komunikat. URE dopiero wyjaśnia przyczyny wzrostu cen, ale niezależnie od nich, materiał wskazuje na postępującą koncentrację wytwórców energii elektrycznej przez państwowe koncerny.

Skokowy wzrost stopnia koncentracji wytwórców energii odwrócił trend dekoncentracji, który trwał przez ostatnią dekadę. W 2017 roku udział w rynku trzech największych podmiotów (wszystkich kontrolowanych przez państwo) wzrósł z 54,9% do 69% – najwyższego udziału

przynajmniej od dekady. Na wzrost koncentracji do wysokiego poziomu wskazuje również indeks Herfindahla-Hirschmana (Wykres 1). Pod hasłem „repolonizacji” państwowe koncerny ze wsparciem rządu wykupują aktywa inwestorów zagranicznych i zwiększają swoją siłę monopolistyczną.

Wykres 1. Koncentracja wytwórców energii elektrycznej

Źródło: URE¹

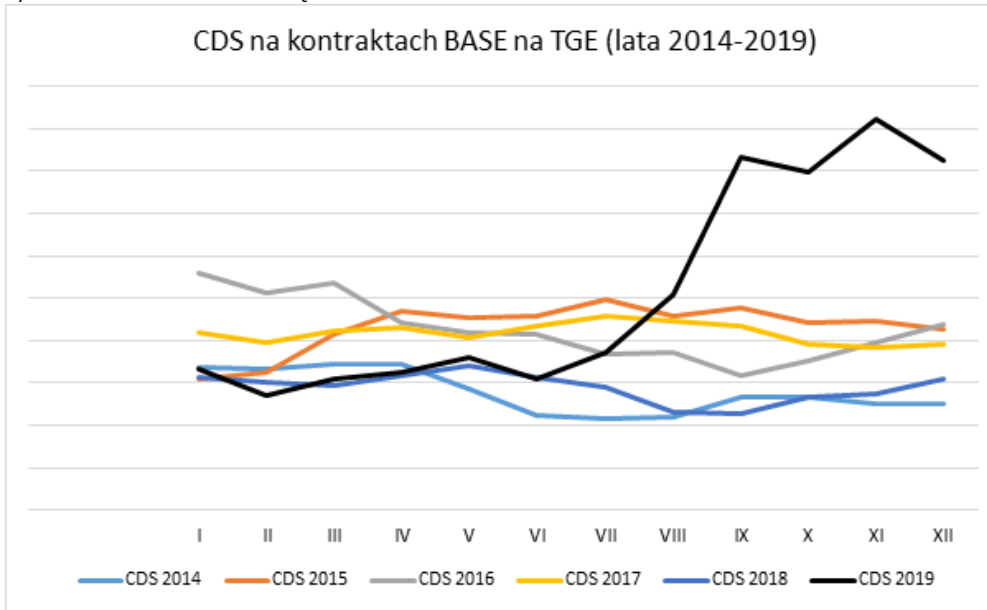
URE wskazuje, że niedawny wzrost cen energii nie jest wyłącznie efektem wzrostu ceny węgla kamiennego i kosztów uprawnień do emisji CO₂. Cena energii elektrycznej po wyłączeniu kosztu węgla i pozwoleń CO₂ na Towarowej Giełdzie Energii wzrosła skokowo w okresie po 1 września 2018 roku do dwukrotności ceny z lat poprzednich (Wykres 2). Ekspertsi branżowi są podzieleni w kwestii, na ile jest to wpływ rosnącej monopolizacji – podobny wzrost miał w tym czasie miejsce również w innych krajach Unii Europejskiej. W mediach pojawił się szereg wyjaśnień wzrostu cen niezwiązanych ze wzrostem monopolizacji, m.in. tzw. short squeeze na rynku spowodowany utrzymaniem przez graczy krótkich pozycji, które musieli zamykać w reakcji na wzrost cen węgla i uprawnień do emisji CO₂.²

Nawet gdyby okazało się, że ostatni wzrost cen nie był spowodowany rosnącą siłą monopolistyczną, to w przyszłości należy się spodziewać, że państwowe firmy będą wykorzystywały swoją silną pozycję. Wsparte przez rząd w 2017 roku wykupy aktywów francuskich spółek Engie Energia Polska i EDF przez państwowe koncerny, mogły już wtedy przełożyć na wzrost cen energii (Wykres 3). Obie transakcje miały znamiona wyłączenia regulacyjnego. Minister Tchórzewski na mocy ustawy uchwalonej jeszcze za rządu PO-PSL wpisał Engie i EDF na listę spółek strategicznych, co dało rządowi prawo weta przy każdej transakcji ich sprzedaży.

¹ URE, Sytuacja na rynku energii elektrycznej. Możliwe przyczyny, Warszawa, grudzień 2018 r., <https://www.ure.gov.pl/download/9/9696/Sytuacjanarynkuenergiiigrudzien2018.pdf>

² WysokieNapiecie.pl, Wzrost cen prądu to efekt manipulacji na giełdzie?, Derski, B., Zasuń, R., 27 grudnia 2018 r., <https://wysokienapiecie.pl/15810-wzrost-cen-pradu-efekt-manipulacji-na-gieldzie/>

Wykres 2. Różnica pomiędzy ceną prądu a kosztami węgla i uprawnień CO₂ (zł/MWh)
Kontrakty BASE na TGE z dostawą w latach 2016-2019.

CDS (Clean Dark Spread) = CEE – (CP + CCO₂), gdzie:

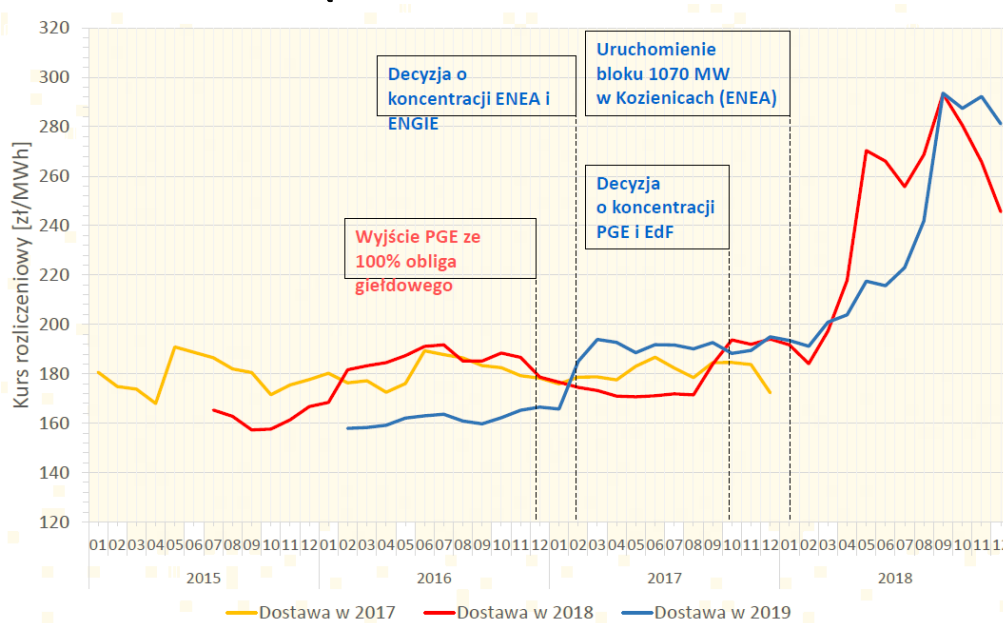
CEE – cena energii elektrycznej netto [zł/MWh]*;

CP – cena węgla przeliczona na koszt produkcji 1 MWh netto z węgla kamiennego [zł/MWh];

CCO₂ – cena CO₂ przeliczona na koszt emisji CO₂ przy produkcji netto 1 MWh [zł/MWh].

Źródło: URE³

Wykres 3. Czynniki wpływające na wzrost ceny energii elektrycznej naniesione na osi czasu notowań na TGE dla kontraktów BASE z dostawą w latach 2016-2018

Źródło: URE⁴

Nowelizacja ustawy o OZE zmieniła wzór ustalania opłaty zastępczej w taki sposób, aby zmienić bądź unieważnić wcześniej podpisane kontrakty na zakup zielonych certyfikatów przez

³ <https://www.ure.gov.pl/pl/urzed/informacje-ogolne/aktualnosci/7956,Kolejne-postepowanie-Prezesa-URE-dotyczace-badania-ewentualnych-manipulacji-na-r.html>

⁴ URE, Sytuacja na rynku energii elektrycznej. Możliwe przyczyny, Warszawa, grudzień 2018 r., <https://www.ure.gov.pl/download/9/9696/Sytuacjanarynkuenergiigrudzien2018.pdf>

państwowe spółki energetyczne. Kontrakty te okazały się niekorzystne dla państwowych spółek po zmianie sytuacji na rynku. Prezes URE Marek Bando w dyskusji na komisji senackiej zauważył wtedy, że „(...) To jest ustawa, która ma zrobić dobrze – proszę wybaczyć to określenie – tym, którzy pokupowali świadectwa czy pozawierali umowy na kupno świadectw pochodzenia po cenach odnoszących się do opłaty zastępczej. Ci wszyscy, którzy zawarli te umowy z producentami, którzy m.in. są na sali, dzisiaj uważają, że należy doprowadzić do sytuacji, że te umowy będą unieważnione. **Myślę, że każdy zarząd spółki jest świadomy ponoszonego ryzyka, ale nie w każdym kraju zarząd będzie się odwoływał do woli posłów i senatorów, aby naprawić błędy związane z prowadzeniem normalnej działalności gospodarczej (...)**”⁵.

Państwowa własność przedsiębiorstw zawsze stwarza konflikt interesów, stawiając państwo w roli tworzącego reguły funkcjonowania rynku i właściciela działających na nim firm. Ten konflikt nie jest całkowicie eliminowany przez istnienie niezależnego URE. Przykład wpisania Engie i EDF na listę spółek strategicznych przez ministra Tchórzewskiego, prawdopodobnie w celu uzyskania prawa weta przy sprzedaży ich aktywów, czy wprowadzone przez parlament zmiany we wzorze opłaty zastępczej, mające chronić państwowe spółki energetyczne przez skutkami wcześniej podpisanych kontraktów na zakup zielonych certyfikatów, pokazują dobitnie, że rządzące PiS faworyzuje państwowe spółki energetyczne.

⁵ Wspólne posiedzenie Komisji Gospodarki Narodowej i Innowacyjności (nr 90), Komisji Środowiska (nr 72) w dniu 25.07.2017 r., <https://www.senat.gov.pl/prace/komisje-senackie/przebieg,7312,1.html>

Forum Obywatelskiego Rozwoju

FOR zostało założone w 2007 roku przez prof. Leszka Balcerowicza, aby skutecznie chronić wolność oraz promować prawdę i zdrowy rozsądek w dyskursie publicznym. Naszym celem jest zmiana świadomości Polaków oraz obowiązującego i planowanego prawa w kierunku wolnościowym.

FOR realizuje swoje cele poprzez organizację debat oraz publikację raportów i analiz podejmujących ważne tematy społeczno-gospodarcze, a w szczególności: stan finansów publicznych, sytuację na rynku pracy, wolność gospodarczą, wymiar sprawiedliwości i tworzenie prawa. Z inicjatywy FOR w centrum Warszawy i w Internecie został uruchomiony licznik długu publicznego, który zwraca uwagę na problem rosnącego zadłużenia państwa. Działania FOR to także projekty z zakresu edukacji ekonomicznej oraz udział w kampaniach na rzecz zwiększania frekwencji wyborczej.

Wspieraj nas!

Zdrowy rozsądek oraz wolnościowy punkt widzenia nie obronią się same. Potrzebują zaplanowanego, wytężonego, skutecznego wysiłku oraz Twojego wsparcia.

Jeśli jest Ci bliski porządek społeczny szanujący wolność i obawiasz się nierozsądnych decyzji polityków udających na Twój koszt Świętych Mikołajów, wesprzyj finansowo nasze działania.

Wyślij przelew na konto FOR (w PLN): 68 1090 1883 0000 0001 0689 0629

W sprawie darowizn, możesz się skontaktować:

Patrycja Satora, dyrektor ds. rozwoju FOR

Tel. 500 494 173

patrycja.satora@for.org.pl

Już dziś pomóż nam chronić wolność - obdarz nas swoim wsparciem i zaufaniem.

Wyślij przelew na konto FOR (w PLN): 68 1090 1883 0000 0001 0689 0629

KONTAKT DO AUTORA

Rafał Trzeciakowski

Ekonomista

e-mail: rafal.trzeciakowski@for.org.pl

Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju – FOR

ul. Ignacego Krasickiego 9A · 02-628 Warszawa · tel. +48 22 628 85 11, +48 726 621 240

e-mail: info@for.org.pl · www.for.org.pl

[f/FundacjaFOR](https://www.facebook.com/FundacjaFOR) · [t/@FundacjaFOR](https://twitter.com/FundacjaFOR)